

MLADOST JE NOROST...?

V zadnjih letih smo že nekajkrat zaskrbljeno pisali o razmerah med našimi zamejskimi Slovenci; izid poslednjih volitev na Koroškem je potrdil upravičenost našega strahu. Ne vidimo posebne nesreče v tem, če so to pot zmagali na Koroškem socialisti, pod katerimi je navsezadnje tudi prišel v deželni svet prvi Slovenec po mnogih letih. Kar nas skrbi je, da utegne - podobno kot se je to dogajalo in se dogaja na Primorskem - politično odvisna Zveza slovenskih organizacij nekega dne zatajiti slovenske narodne interese v korist nekih idejno-političnih interesov režima v Ljubljani. Res je, da je Ljubljana zadnje čase postala bolj vestna v tem oziru, toda že sam primer z vetrinjsko graščino, ki bi jo lahko Slovenci dobili v roke, če ne bi pri tem šlo tudi za zelo grdo intrigo ljubljanskega režima, kaže, da še vedno prevladujejo idejno-politični interesi nad narodnimi. To in pa predvsem občuten porast slovenskih glasov za avstrijsko komunistično paryijo, daje misliti.

Kar zadeva Primorsko, se ta vedno bolj bliža novim volitvam. Če odnošaji med slovenskimi političnimi organizacijami ne bodo hitro urejeni in zadovoljivo urejeni, če ne bo dosežen sporazum glede skupnega političnega nastopa in predvsem dejansko izpričana pripravljenost vsake skupine, da korektno sodeluje tudi v času volitev in se striktno drži dogovorov, bodo demokratično čuteči Slovenci na volitvah dobili tako klofuto, da se bodo od nje težko opomogli. Povprečni volivec-Slovenec, na Koroškem ali na Primorskem, se namreč kaj malo briga za ideološke, pravne in v nekem pogledu celo narodnostne finese, če vidi, da se manjšinski voditelji dajejo med seboj. V taki dilemi se potem odloča tja, kjer mu obetajo vsaj neke materialne ugodnosti, ali pa celo iz grenkega razočaranja voli drugo skrajnost. Ne gre namreč pozabiti, da so nam razočarani in zagrenjeni renegati bolj nevarni kot sami tujci, ker morajo renegati pred svojo vestjo na nek način opravičiti svoj korak, kar potem vodi v vse hujšo servilnost tujcu.

Če se vrnemo na koroške razmere, se nam zdi potrebno zapisati, da je afera z dunajskim Korotanom in vse, kar je bilo z njim neposredno ali posredno zvezano, prispevala svoj delež k rezultatu zadnjih volitev. Zdaj je prepozno pozivati k razgovorom in izjavljati na primer, da je "Mohorjeva pripravljena" na pogovor, potem ko so bili študentje postavljeni pred zid, vrata zaloputnjena in niso imeli nobene možnosti na časten umik odn. kompromis. Kot je čisto verjetno oris "Dvakrat Korotan" v Mohorjevem koledarju za leto 1970 dokaj veren odraz stanja in odnosov med staro in mlado generacijo, gotovo kakor na to gledajo sami Mohorjani, po drugi strani vendar ni mogoče zaobrtni kolesa časa in začeti pozivati na pogovore, kakor da se ni nič zgodilo. Poglavitna napaka in obenem tragika vsake slovenske stare generacije zadnjih 100 let je vedno bila, da je z omalovaževanjem gledala na nove generacije in jih nikoli ni znala dostojno in modro pripraviti na bodoče naloge ter pravočasno pritegniti k sodelovanju in soodločanju. Zato toliko sporov, toliko izgubljenih talentov in toliko čisto nepotrebnih žrtev. Drznemo si trditi, da je v tem

tudi treba iskati osnovnih vzrokov za slovensko revolucijo med zadnjo vojno odn. za njen izid.

Mladost je (že po naravi) norost in skače preko jarka, kjer je most, kot pravi ljudski rek; zato je že iz tega razloga dolžnost stare in vodeče generacije, da na mladi rod gleda z večjo mero razumevanja - zlasti danes v teh časih, ko je starim ustaljenim metodam in navadam v glavnem odklenkalo. Modrost nekega voditelja se kaže tudi v tem, da pravočasno spozna, kdaj se mora umakniti. Ne s silo ampak sam od sebe, dostojanstveno in prepričljivo, da tako očuva sebi dobro ime, ustanovi pa kontinuiteto vodstva in široko spoštovanje zanj. Seveda pa nima tak umik nobenega smisla, če ni pripravljena nova, mlada ekipa, ki naj zasede izpraznjena mesta. To je začarani krog, na katerega opozarjamo. Ne, ker morda ciljamo na umik gotovih vodnikov, ampak ker hočemo poudariti, da gre za stalen in dolgoročen proces sodelovanja med starimi in mladimi rodovi, dokler je še čas. Tu je vsaka primerjava med emigracijo in zamejstvom nemogoča. Emigracije si lahko privoščijo politično needinost, če jim to ugaja, ker njihov pomen itak blede z vsakim novim dnem zdomstva. Tega pa ne sme storiti narodna manjšina, če hoče ostati ali celo postati političen faktor v okolju, v katerem živi. Zato bodo pred narodovo zgodovino nekoč odgovarjali vsi tisti, ki v dneh preizkušnje niso znali ali hoteli podrediti svojih osebnih, skupinskih ali celo idejnih koristi splošnim narodnim.

NEUVRŠČENOST

Potovanje po Afriki je bilo Titu tako všeč, da je za zadnji marec napovedal govor v zvezni skupščini o tem potovanju in o nekaterih zunanjepolitičnih vprašanjih. Titovi nastopi v skupščini so zadnja leta postali zelo redki. Zato smo pričakovali, da bo ta govor nekaj posebnega in da bo Tito zares kaj novega povedal. Tudi zvezni poslanci so se nagnetli v dvorano v pričakovanju pomembnega govora. Toda v eni uri ni Tito povedal nič novega, ampak je le še enkrat ponovil vse tisto, o čemer je govoril med februarjskim obiskom v afriških državah na kosilih in sprejemih, kar so osemkrat zapisali v skupnih komuniquejih in kar je sam povzel v govoru ob povratku v Beograd.

Kdor bi se hotel Titu prilizniti, bi dejal, da Tito res ni nič novega povedal, ker je govoril o jugoslovanski zunanji politiki, ki se ne menja, ampak stoji dosledno na načelih neuvrščenosti in tako dalje. Poslanci, ki so se oglašali v debati, so govorili prav v tem smislu. Toda vsaj v enem oziru je ta trditev bosa, kajti vsaka politika, naj bo še tako načelna, se mora prilagajati okoliščinam, ki se neprestano spreminjajo. V drugem oziru gornja trditev šepa, kajti jugoslovanska zunanja politika niha in se upogiblje v vetru na najpomembnejšem polju odnosov do zahoda in vzhoda. Prav teh odnosov se Tito v govoru niti dotaknil ni. Jugoslovanskih sosedov sploh ni omenil. Odnos s sitnimi sosedi Bolgarijo in Albanijo prepušča republiškim komitejem in skupščinam. Napoved, da bodo po dolgih letih spet poslali veleposlanika na Kitajsko, se mu ne zdi vredna omembe. Kajti Tito se posveča le načelom in politiki neuvrščenosti.

Z drugimi besedami, - Tito je mlatil prazno slamo, poslanci so mu pa pomagali. S tem ne mislimo trditi, da naj majhne in srednje države sploh ne bi imele besede v

mednarodnih zadevah. Tudi ne trdimo, da so bloki z neba poslani in da je ravnotežje strahu na svetu najboljša mogoča rešitev. Politika neuvrščenosti utegne biti ne le nenevarna, ampak celo koristna. Toda vsaka politika, pa tudi politika neuvrščenosti, mora imeti nek praktičen smisel. Zagovarjati je ni mogoče s posplošenimi frazami, ampak le s konkretnimi navedbami. Neprestano ponavljanje, kako pomembna in imenitna je, lahko prepriča samo omejene ljudi, ki ne mislijo s svojo glavo, ampak sprejemajo modrost od zgoraj.

Takih ljudi je med vladajočimi sloji v Jugoslaviji na žalost še veliko. V zadnjih petindvajsetih letih so se sicer že v mnogočem popravili in so pričeli misliti po svoje. Toda kadar Tito kakšno zine, se mu nihče ne upa oporekati. Politika neuvrščenosti pa je Titova osebna iznajdba in mu je posebno prirasla k srcu. Toda kaj pravzaprav pomeni? Če odvezamemo nesporne misli, da naj tudi majhne in srednje države sodelujejo v svetovni politiki in naj se ne puste ustrahovati od velikih, kar Švedska zelo uspešno sprovaja v prakso, ne da bi se štela med neuvrščene, ostane bolj malo, kar bi bilo mogoče zagrabit. V oči zbada gonja proti imperializmu in neokolonializmu z zvenečimi besedami, ki spominjajo na stalinistično besnenje in večkrat lete na nezasluzene naslove. Kar se Rodezije tiče, na primer, je Britanija storila več kot katerakoli druga država, da bi jo odvrnila od rasizma, pa vendar ni deležna drugega kot graje. Popolnoma se strinjamo s Titom, ko rohni proti Južni Afriki, pa vendar bi več dosegel z manj čustev in več razuma, kajti jugoslovanska podjetja se ne pomišljajo mimorede zaslužiti nekaj dolarjev s prepovedano trgovino z izobčenimi državami.

Neuvrščena politika naj bi se zavzemala za mir v svetu in v tem bi jo vsak podpiral. Toda Titova politika obenem zagovarja popolno zmago komunistov v Vietnamu in neomejeno podpira Arabce v vojni z Izraelom. Neuvrščena politika bi tudi v takih primerih morala zavzeti neprizadeto stališče.

UREDNIŠTVO.

ŽEBOTOVA 'SLOVENIJA'

ALI MOST IZ KAOSA V DEMOKRATIČNO VREDNOTENJE RAZMER
NA SLOVENSKEM

V brezperspektivnem času, ko se komunizem na vzhodu začenja prilagajati zahodnemu tehnokratizmu, ko tehnokrati, ki si lastijo vzdevek demokrati, na zahodu želijo utrditi svoje sisteme s presajanjem komunističnih praktik v svoje reforme, vodijo predstavniki jugoslovanske emigracije obupen boj za uveljavljanje svojih osebnih ambicij. Prav tako kot slovanski Jug vsled večne delitve v religiozne in politične interese ni bil v stanju razviti enotnega jezika, niso predstavniki jugoslovanskih emigrantskih skupin našli skupne podlage medsebojnega razumevanja, na kateri bi lahko v danem času vodili demokratičen dialog. Med emigranti se je žal globoko vkoreninilo napačno pojmovanje, da bo na dan X igrala odločilno vlogo osebnost, ki bo na svojem kontu združila največ interesnih skupin. Pri vsem tem grede pa programi teh raznoraznih političnih frakcij daleč mimo predstav povojne generacije v domovini, ki ni obremenjena s kompleksi medsebojnega krvavega obračunavanja. Politična nesposobnost predstavnikov teh emigrantskih grup se očituje prav v dejstvu, da niso bili v stanju v večji meri zainteresirati za antikomunistično koalicijo velike mase sezonskih delavcev na zahodu. Res je, da so ti ljudje predvsem iz gospodarskih razlogov zapustili Jugoslavijo, da jih je komunizem steriliziral politično že doma, toda, se je bil kdo, razen katoliške Cerkve in njenih dušebrižnikov, spomnil, da bi posređoval tem apatičnim dušam nekaj duševne hrane. Na sestankih teh političnih skupin se ponavlja pesem, ki so jo čuli doma. Radikalni levi ton zamenjuje tukaj prenapeti konservativizem. Komunističnemu posiljevanju javnega mnenja zoperstavlja emigrantske skupine obešenjaški entuziazem brezdomcev. Tako se je emigracija sama izolirala od povojne generacije v domovini, ki že dolgo sama kritično ocenjuje totalitarno slepomišljenje in koketiranje Zveze komunistov z Zahodom.

Pri tem bi želel pripomniti, da si vzdevka stranka ne zasluži nobena od sedaj obstoječih emigrantskih skupin v Zahodni Evropi. So to več ali manj interesna združenja brez trdnih programov. Ocenjena z merili psihologije konzumne družbe, ki mimo narodnostnih in religioznih predstav uveljavlja težnje po boljšem življenju, se ne more nobena emigrantska skupina predstaviti jugoslovanskim narodom z rešilnim receptom za bodočnost. Vsaka stran, ki hoče soodločati pri formiranju bodočih smernic narodnega razvoja, mora kot osnovno načelo svojega programa upoštevati tisto primitivno željo ljudskih množic, ki je izražena v aksiomu: "Ljudje si ne želijo toliko, da bi jim šlo relativno dobro, predvsem si želijo, da bi jim šlo boljše." Pri tem je treba 'dobro' tolmačiti kot stagnacijo, 'boljše' kot razvoj.

In ta razvoj, to 'boljše', je v svoji razpravi SLOVENIJA VČERAJ, DANES IN JUTRI odkril posredno prof. Ciril A. Žebot. Posredno zato, ker bi zaradi svoje jasne prognoze slovenske bodočnosti moral po vseh pravilih logike živeti v Ljubljani in predavati na Slovenski univerzi, moral bi stati v osrčju trenja slovenskih problemov. Tako pa je kot profesor primerjalnih gospodarskih sistemov v daljnem Washingtonu ocenil slovenski razvoj po bratomornem kla-

nju, ki ga partizanska literatura napačno imenuje slovensko revolucijo, z mero prevdarnosti in tako dokazal komunizem na Slovenskem, da imajo tudi takozvani konservativni krogi emigracije sposobne ljudi, od katerih bi se dalo učiti. Čeprav ima profesor Žebot kvalitete odličnega politika in je osebnost, ki jo respektirajo celo komunisti, se njegova zbirka pričevanj in dokazov, med katera vpleta svoja dognanja, čita kot znanstveni učbenik, namenjen predvsem študentom in intelektualnim krogom doma in v tujini. Iz njegovega dela veje globoko prepričanje, da katarakterizira orientiranega človeka predvsem iskanje eksistenčne smeri. In eksistenčna smer Slovencev je nesporno v utrjevanju suverene državne zavesti. Vse kaže, da je to eksistenčno smer odkrilo tudi vodstvo Zveze komunistov Slovenije v osebnosti Staneta Kavčiča, potem ko je zgubilo skoraj vse bitke s slovenskim literarnim odporom. Vprašanje pa je, če bo Beograd dopustil, da ta zavest pre-rase centralistični koncept Zveze komunistov Jugoslavije, ki s taktiko popuščanja in zatezanja vajeti rešuje sporne situacije v svojo korist. In prav v tej točki je prof. Žebot dosleden, ko spregovori svojo prognozo:

"Nasilno prevladovanje iz Beograda se ne bo moglo več dolgo skrivati za herojsko-patriarhalno podobo Tita,

preživelu pa ga gotovo ne bo. Tretja Jugoslavija bo svobodno dogovorjena zveza demokratičnih republik, ali pa Jugoslavije ne bo."

Kar profesorja Žebota loči od raznoraznih emigrantskih politikov, je njegov civilni pogum. Z dognano raziskavo je ovrgel vse dosedanje komunistične teze o mesijanskem poslanstvu komunizma na Slovenskem. Nesebičnost, ki korenini v njegovem globokem krščanstvu, mi daje slutiti, da trajne vrednote zapustijo le tisti, ki ustvarijo svoja dela v Bogu. Petindvajset let komunistične vladavine na Slovenskem meri Žebot v svoji razpravi s tisočdvestoletno krščansko tradicijo.

EDINA RESNA ALTERNATIVA

Krščanski pogum je narekoval profesorju Žebotu nujnost, da spregovori resnico o svojem političnem mentorju, pokojnem profesorju Erlichu, ki je svojo vero v pravico slovenskega naroda do suverenosti moral plačati z življenjem. Mnenje domovinskega dopisnika KLICA TRIGLAVA, da bi lahko zaradi avtorjevih simpatij z idejami profesorja Erlicha knjiga doživela neuspeh pri povojni generaciji, se mi ne zdi utemeljeno. Moje osebno mnenje je, da so komunisti z likvidacijo profesorja Lamberta Erlicha odstranili edinega krščanskega organizatorja, ki bi bil v stanju konceptu komunistične OF zoperstaviti svoj trezen program o rešitvi slovenskega problema. Da je temu tako, navajam primer iz leta 1946, ko sem bil šestošolec na celjski gimnaziji. Pedagog Jože Hajnc, poznejši prvi direktor Višje pedagoške šole v Ljubljani, ki nam je tolmačil zgodovino partizanstva, je posvetil profesorju Erlichu in njegovim Stražarjem tri ure, medtem ko je ustanovitev problematične OF diktiral kot dogmo brez globlje analize. Poštenost profesorja Erlicha je zahtevala od komunistov izrednega navora, da napravijo iz njega zmaja, ki bi bil v stanju požreti nedoraslo in nedolžno OF. Političen stil CK ZKS pa se po padcu Rankovića v limiti približuje tezam pokojnega profesorja. Resnice ni mogoče ubiti.

Gospodarska analiza slovenskega problema v okviru federacije je morda najmočnejši del Žebotove študije. V maksimi: "Teško se je zato znebiti vtisa, da je Kardeljeva zasnova 'samoupravljanja' in 'socialistične demokracije' - neke vrste seštevne korporativizma - preračunano sredstvo za oslabokrvljenje žive družbe in narodov, da bi z bledičenjem življenjske mnogoličnosti lažje ohranjali politični monopol 'vodilne' partije." je zgrabil profesor Žebot bika za roge. Samoupravljanje ima prav tako lažen karakter, kot ga je imela OF, ki je služila KPS le kot sredstvo za doseg cilja. Pri tem bi želel dopolniti profesorjevo razlago socialističnega samoupravljanja z osebnimi izkušnjami. V podjetjih volijo člani kolektiva upravne odbore. Predsednik takšnega upravnega odbora je v praksi polpismeni delavec, slep eksponent partije, kar velja tudi za ostale člane odbora, le da lahko ti imajo večji horizont razgledanosti. Upravni odbor voli izvršni svet, katerega avtomatični član je direktor podjetja, ki zastopa v podjetju interese komune. Ima pa ta direktor podjetja, čigar moč se meri po vplivnosti njegovega protektorja, člana centralnega komiteja ali vsaj okrajnega se-

retarja partije, pravico veta, s katerim sme torpedirati vse predloge, ki niso v skladu z linijo partije. Razumljivo je, da se spričo te rafiniranosti mehnizma vrtita upravni odbor in izvršni svet podjetja v začaranem krogu nemoči. Tomaž Šalamun je v Dumi 1964 vzkliknil: "O stopetindeset ustavodajnih teles ali kaj bi naredili s crknjeno mačko, da ne bi zaudarjala..." Posebna komisija pri CK je baje raziskovala pomen tega verza in soglasno ugotovila, da misli pesnik s "crknjeno mačko" samoupravljanje. Kardelj bi bil prihranil sebi veliko pisarije, gospodarstvo pa bi obvaroval pred veliko škodo, če bi pogledal v boljši leksikon, kjer bi našel razlago, da je po svojem starogrškem izvoru pojem demokracije (ljudske vlade) istoveten s pojmom samoupravljanja.

ČAS ZA NOVO DEKLARACIJO

S svojo študijo, ki se je dotaknila vseh perečih in doslej s strani komunistov napol izgovorjenih ali pa zamolčanih resnic vojnega in povojnega slovenskega razvoja, je profesor Žebot prebil zid, ki ga je zgradila komunistična partija med domovino in emigracijo. Stopil je v središče slovenskega političnega trenja na domačih tleh in tako dal nehote lekcijsko komunistom in predstavnikom emigrantskih političnih struj, da zamotanega jugoslovanskega problema ni mogoče rešiti na podlagi strankarskih ciljev in pseudo-demokratičnih tez. Vir njegove prepričljivosti leži v njegovih umirjenosti in v dognanosti njegove analize. Komunistom je dala knjiga misliti. Svetozar Polič je v TEORII IN PRAKSI (november 1968) dejal: "Če bomo še nekaj časa tako delali, bo stanje postalo nevdržno." Pišemo leto 1970. Kdaj bo Poličeva ugotovitev, da praksa enopartijskega sistema ni več v skladu s stopnjo razvoja slovenske družbe, postala demokratična stvarnost?

Kot vse kaže, so deklaracije edina oblika referendumov, manifestacije ljudske volje, ki so se jih Slovenci poslužili, kadar so hoteli svojim zatiralcem in svetovni javnosti dokazati trdno željo do svoje samobitnosti. V mislih imam tri deklaracije (20. aprila 1848, 30. maja 1917 in decembra 1932), ki so vsaka po svoje bile značilni mejniki v razvoju slovenske državne zamisli. Morda bi bilo dobro, če bi Slovenci doma in v svetu prišli do skupnega zaključka, da je čas za novo deklaracijo dozorel. Prepričan sem, da bi po bridkih izkušnjah z beograjskim centralizmom takšno deklaracijo podpisali tudi ugledni komunisti.

Muenchen, 20. marca 1970.

PRISPELE SO 'LUČI IN SENCE'

Pri uredniku Klica Triglava je moč kupiti III. del Jurčecovih 'SKOZI LUČI IN SENCE', ki obdeluje dobo do okupacije. Na razpolago sta samo dva broširana izvoda, a več izvodov je vezanih. Cena - ki vključuje poštino - je:

Broširan izvod 36/-, vezan 44/-.

Kdor prej pride, prej melje... Urednik si pridržuje pravico, da odpošlje vezan izvod, če bi broširani pošli, razen ako naročnik izrecno naroči, da je potem treba vrniti denar.

DIALOG Z MLADIMI

11. marca je Slovence še enkrat razočaral Josip Vidmar. Poznavalce tega in drugih Vidmarjev to ni posebno presenetilo, - a vendar. Nekateri so upali, da se bo mož končno pridružil napredni miselnosti, ki ne pozna ne komunističnega ekstremitizma ne klerikalnega mračnjaštva in dal novim generacijam upanje v strpno in demokratično bodočnost. Namesto tega je v forumu, ki se toliko spozna na kulturne potrebe kot zajec na boben, na seji centralnega komiteja komunistične partije Slovenije (o kaki "zvezi komunistov" itak ne more biti govora z ozirom na prakso ZK odkar si je nadela novo ime, da bi preslepila napredne ljudi), napadel slovensko mladino, češ, da goji neke "agresivne filozofije", ki da dajejo mladim ljudem močno emocionalno podporo. Napadel jo je, ker se zoperstavlja diktaturi komunistične partije, češ da obstaja dovolj argumentov, da je komunizem "edina resnična in prava avantgarda človeštva, ki je v 150 letih (?!) preobrazila svet, zavojevala (sic!) pol sveta in osvobodila vrsto narodov". Za to stanje je Vidmar vrgel krivdo na partijo, ker da ta pozablja na emocionalno plat in zlasti mladini ne daje nobenega navdušenja, nobenega prepričanja o tem, da bi človek, ki se je posvetil "komunističnemu delu", s tem opravljal neko važno poslanstvo v svetu, v človeštvu in slovenskem narodu. "Današnja resničnost prepogosto nemo stoji in v ideološkem smislu ne stori dosti, da bi se položaj obrnil," je potožil Vidmar in dodal, da ima "narod" (? - partija?) vso pravico nadzirati kulturo in jo usmerjati. Potrebno je bilo mnogo senilnosti za tak napotek prihajajočim generacijam in Vidmar se ni pomišljal. Zanj je docela naravno, da je boljše biti pri koritu kot stati na strani naroda in tvegati Udbino kulturno poslanstvo.

Predsednik Zveze mladine Jugoslavije Janez Kocjančič se ni strinjal s takim Vidmarjevim odnosom do mladine in njegovim filozofiranjem o tem, kako mlade generacije danes tavajo, da so nesrečne in da je večina kulturne dejavnosti mladih nasprotna komunizmu. "Seveda iščejo in včasih tudi tavajo, vendar bi pa naredili največjo napako, če bi to razglasili za antikomunizem," je rekel Kocjančič. Pri tem je pa pozabil omeniti, da je partija uporabila etiketo antisocializma in antikomunizma v neshtetih primerih, ko je njena policija plenila in zabranjevala mladinske časopise v Ljubljani in Mariboru. "ZK bi morala v tej zagretosti za razne teorije iskati tudi razne pozitivne elemente in z razvijanjem dialoga pridobiti za politiko ZK," je dejal Kocjančič in spet pozabil dodati, da voditelji ZK stalno govorijo o nekem dialogu, a se ga dejansko bojijo - zlasti v javnosti. Ponudbe za dialog daje partija vedno, kadar pride do izbruhov, da bi se stvari umirile; a ko se umirijo, ni več govora o dialogu ampak samo še o sankcijah - prepovedi časopisov, izmenjavah uredniških odborov in sodnih procesih.

SLOVENIJA - "RAJ" IDEJNIH TOKOV

Referat na tej seji je podal dr. Boris Majer, ki je sicer podal realistično oceno položaja, toda je znova našel zdravilo v prisili. Zaradi odprtosti naše družbe nasproti zunanjemu svetu je seveda nujno, da prihajajo v naš družbeni prostor tudi najrazličnejši tuji vplivi, je rekel Majer, toda ti lahko poženejo korenine samo, če najdejo v naših družbenih razmerah ugodna tla za svoj razvoj. Menim, je

rekel Majer, da precenjujemo vpliv tujih idejnih tokov in podcenjujemo tiste, ki rastejo iz naših lastnih protislovij. Kakšna so ta protislovja, Majer ni povedal, ker bi sicer moral poseči precej globoko, pregloboke za člane ZK. Znova je orisal sliko, ki baje obstoja v slovenskem kulturnem življenju, in ki jo glave ZK ponavljajo v upanju, da bodo o teh prepričale vsaj one, ki živijo izven Slovenije, in tuje kritike. "Mnoštvo centrov idejnega vplivanja (!) kot samostojnih idejnih in kulturnih subjektov je izraz uresničene stopnje demokratizacije na področju kulture in je v skladu z osnovno smerjo naše družbe kot asociacije avtonomnih, samoupravnih subjektov", je izjavil Majer. "Ti centri so hkrati nosilci zelo različnih umetniških hotenj, smeri, stilov in programov, različnih filozofskih in družboslovnih koncepcij in tokov (!). Menim, da ta različnost bogati slovenski kulturni prostor ter ustvarja ugodne pogoje za uveljavljanje vseh resnično ustvarjanih prizadevanj in iskanj. Večja prisotnost različnih, tudi nemarksističnih idejnih tokov (!) v našem kulturnem prostoru, ki je nujna posledica odprtosti naše družbe nasproti zunanjemu svetu, je nevarna samo za okosteneli dogmatizem, ki je nesposoben dojeti nove miselne tokove v sodobnem intelektualnem svetu, ki se ni sposoben spoprijeti s sodobnimi filozofskimi in drugimi teoretičnimi koncepcijami v enakopravnem (!) dialogu in se zato neprenehoma zateka pod zaščito države..."

Človek bi po vsem tem pričakoval, da bodo v Ljubljani na prodaj literarna dela zamejskih Slovencev in slovenskih pisateljev in pesnikov v emigraciji. A če že to ne, da bodo tudi nemarksisti odločali o politiki založniških

skladov, idejni usmeritvi posameznih revij, radijskih in televizijskih programov itd. Toda tu se Majerjeva demokracija definitivno zatakne. Njegovo priporočilo je ravno obratno: prav zato, ker baje imamo "nemarksistične ideje ne tokove", jim je treba zapreti pot z "enotnostjo idejne akcije v povsem konkretnih vprašanjih (na primer v vprašanju politike založniških skladov, v vprašanju idejne usmeritve posameznih revij, v vprašanju zabavnega tiska, itd.). A pot do takšne enotnosti leži "edinole v konkretnem dogovoru komunistov, ki so odgovorni za stanje in razvoj kulture, ki delajo na področju kulture kot neposredni kulturni ustvarjalci in od katerih je odvisna kulturna politika na določenem področju".

In tako smo spet nazaj pri partiji. Prepričan sem, da je take zaključke napravila tudi vsa slovenska kulturna javnost - katero je Josip Vidmar še enkrat kulturno dezertiral.

ZAHTEVA PO SOODLOČANJU

To je bilo 11. marca. Dobra dva tedna kasneje, 28. marca, je ljubljansko DELO objavilo intervju z Janezom Kocjančičem pod naslovom "Mladi hočejo soodločati", v katerem pa je Kocjančič povedal nekaj žgočih resnic in vzrokov za sedanje stanje med mladino:

"Ljudje so dandanes nasploh bolj malo pripravljeni politično delati. Mlade pa 'aktivizem' sploh odbija. Res - če bi jutri prišlo do izrazitejših političnih diferenciacij, bi se gotovo povečale število mladih ljudi, ki bi bili pripravljeni politično delati... Mladim je treba znotraj organizacije dati možnost za delo, ne le ponuditi udeležbo. Mladina zahteva mesto v vodstvih organizacij - ne le navidezno udeležbo, tako za seme. Ponudimo jim enakopraven dialog o ideologiji... Tisti, ki odpira vrata mladini, se mora zavedati, da je treba mlade razumeti, da mladina ne pojmuje stvari enako kot starejši, pa čeprav razmišljajo o istih rečeh; mladi pač ne poznajo nikakršne retrospektive, nimajo te možnosti komparacije kot starejše generacije, ki primerjajo sedanost s preteklostjo. Zahtevajo enakopraven odnos v razpravi, odklanjajo odnose prosvetljevanja. Mlad človek je pripravljen delati, če ga ne sprejemaš kot strukturni okrasek, če mu daš možnost soodločanja."

To zveni čudno podobno zahtevam mladine pred vojno. Tudi takrat je bila tretirana samo kot "strukturni okrask". Zato je tudi dala vse od sebe, da se stanje spremeni. Podprla je v veliki večini revolucijo - in to ne le v levem ampak tudi v desnem taboru. Levica je sicer zmaga, toda nove generacije so znova postale "strukturni okrask" starih generacij. Idejno in politično je še vedno na tronu reakcija. O kaki enakopravnosti dialoga se samo govori in piše, ker je na glavah nekaterih velikih in manjših članov strukture preveč nabranega masla, da bi si upali riskirati demokrasko konfrontacijo.

KO GRE KT V TISK, smo prejeli 1.štev. KLADIVA iz Dunaja, ki ga izdaja 'Slov. kulturno-politična organizacija', o kateri sklepamo, da izhaja od slov. študentov. Pojav tega lista prej potrjuje kot zanika naš današnji prvi uvodnik. Urednik.

VINKO LEVSTIK:

KAKO DOLGO ŠE?

Hrup okoli Vetrinjskega gradu na Koroškem je precej razburkal časnikarje tako v domovini kot v zamejstvu in med Slovenci po svetu. Poleg slovenskega je ob sporu povzdignil svoj glas tudi avstrijski tisk.

Mohorjeva družba v Celovcu je nameravala kupiti te starodavne grajske zidine. Za kaj jih je hotela uporabiti, je njena stvar, mislim pa, da je to dovolj jasno povedal njen predsednik Msgr. Hornboeck v svoji uradni izjavi. Razumljivo je, da je bil ta nakup iver v očesu slovenskim socialistom (beri komunistom), ki so dobesedno upoštevali navodilo Staneta Kavčiča "Sodelujte z avstrijskimi naprednimi strankami." (po njegovem je napredna samo rdeča barva)

Posledice take politike so že zdaj jasne: idejni razdor med slovensko manjšino v zamejstvu. Komunisti postavljajo idejo pred narodnost in na ta način razbijajo enotnost med Slovenci v zamejstvu. V svoji kratkovidni politiki pa sploh ne pomislijo na to, da je lahko vsak razdor med narodnostno manjšino, pa naj bo političnega, gospodarskega ali religioznega značaja, za le-te usoden, če ne smrtonosen. Sicer pa smo že tako in tako zaradi komunističnega pojmovanja narodnosti leta 1945. drugič izgubili Koroško (Beri orem v Dedijerjevem 'Izgubljenem boju J.V. Stalina', stran 234.)

Ko so koroški Slovenci, zbrani okrog VESTNIKA, zvedeli za pogajanja o nakupu Vetrinjskega gradu, so bili seveda prori temu, da bi uspelo slovenski nekomunistični ustanovi nekaj takega, saj bi bil to zanje poraz. Mohorjeva družba je namreč hotela uporabiti grad za slovenski dijaški dom, ker sedanji prostori več ne zadostujejo. Razumljivo pa je, da se v katoliških dijaških domovih ne vzgajajo "napredni kadri" v smislu marksistične ideologije. Torej spet ideja pred narodnostjo.

Tako so Vestnikovci udarili plat zvona in mobilizirali vse razpoložljive sile, da bi preprečili Mohorjevi družbi nameravani nakup. Da bi svoj cilj dosegli, so se poslužili najbolj nesramnih laži na račun slovenske politične emigracije. Po njihovem bi naj Mohorjeva družba kupila omenjeni grad za to, da bi v njem uredila emigrantski center, ki bi pred nosom socialistične Jugoslavije deloval proti njej. Tako skonstruirano "resnico" so potem posredovali slovenski vladi in avstrijskim socialistom, Mohorjevi družbi so potem naprtili še ta greh, da tiska knjige slovenskim političnim emigrantom, pri čemer so verjetno streljali za knjige dr. Žebota. Po stari navadi marksističnih ideologov so seveda pri tem spet pozabili na važno okolnost, da sta obe Žebotovi knjigi izšli v samozaložbi.

Sicer pa vse to še ne bi bilo tako tragično, če ne bi spet šlo za pranje umazanega perila pred sosedmi in ne samo pred sosedmi, ampak celo pred narodom, ki že stoletja jezikovno in politično ogroža slovenstvo, in kateremu je vsaka nesloga samo voda na njihov mlin. Saj se je celo koroški deželni glavar Sima javno zahvalil Slov. VESTNIKU za "objektivno poročanje". Kaj to pomeni, naj vsak sam ugotovi. Sodim, da nosi levji delež odgovornosti za to tudi

(Zaključek na 15. strani)

Po londonskem obisku

Od našega sodelavca

Kakor smo poročali v marčnem KLICU TRIGLAVA, so politični emigranti iz Jugoslavije demonstrirali po Londonu ob priliki Ribičičevega obiska Veliki Britaniji in izročili premierju Wilsonu protestno noto, v kateri so razkrili osebnost in značaj sedanjega predsednika zveznega izvršnega sveta Jugoslavije. Česar ni bilo niti najmanj pričakovati, se je zgodilo: ljubljansko DELO je v svoji številki za 27. februar obvestilo slovensko javnost v domovini o teh demonstracijah z dokaj ne-inteligentnim člankom. Tako se je ponovila ista pesem kot smo jo slišali ob izdaji prve Dr. Žebotove knjige leta 1968, ko so jugoslovanske oblasti knjigo prepovedale. Politični emigranti so hvaležni za tako reklamo. Bilo bi seveda le prehudo, če bi pričakovali od DELA, da objavi tudi 'popravek' - in to kljub tiskovnemu zakonu.

Ljubljansko DELO:

PO DEMONSTRACIJAH V LONDONU

"Obisk predsednika zveznega izvršnega sveta Mitje Ribičiča Veliki Britaniji se je pravkar uspešno končal. Sredstva obveščanja so na osnovi obilnega gradiva temeljito seznanjala našo javnost o poteku in rezultatih vseh teh pogovorov. Zato o tej plati obiska ne bi razpravljali. Vsako dogajanje, torej tudi politično, pa ima tudi senčne strani. Naša javnost mora biti obveščena tudi o njih.

Med tem obiskom delegacije naše vlade so v Londonu "vstale od mrtvih" tudi sile starega sveta - naša politična emigracija. Ljubo Sirc, znani 'predstavniki' slovenskih liberalcev v 'svobodnem svetu' se je celo potrudil - tako je v tej deželi pač navada - organizirati demonstracije. Menda je bilo demonstrantov kakih 200. V Angliji so najštevilneje zastopani četniški emigranti - zato je jasno, da je mobiliziral njih. Docela zadržano javnost so s transparenti obveščali o 'komunistični diktaturi' v Jugoslaviji in podobno.

Znano je, da jim ni uspelo kakorkoli ovirati uspešnega poteka razgovorov niti prisrčnega ozračja, v katerem so Britanci sprejeli našo delegacijo. Dejstvo je tudi, da niso vzbudili nikakršne pozornosti niti pri slučajnih sprehajalcih, še manj pa v širši britanski javnosti.

To 'demokratično izražanje mnenj' naše politične emigracije v Veliki Britaniji beležimo zgolj zato, da bi se znanili našo javnost s početjem teh 'borcev za svobodni svet'. Z gesli o agentih Vzhoda, prikritih stalinistih, komunističnih morilcih skušajo ovirati izgrajevanje gospodarskih, kulturnih, znanstvenih, političnih in drugih odnosov z državami z drugačnimi družbenimi ureditvami, kot je naša. Skušajo blatiti ugled, ki ga Jugoslavija kot neuvrščena in suverena država uživa v svetu.

Naša odprtost in pripravljenost, da se vključujemo v svetovne tokove, ki izhaja iz globoke demokratične samoupravne družbene strukture, jih pač zadeva v živo. Tako tudi obisk predsednika Ribičiča v Londonu.

Početje Sirca nas sploh ne čudi, saj je v najrežjih časih, takoj po vojni, ko smo se z vsemi silami borili za naše nacionalne meje, organiziral meščansko opozicijo ter vohunil v škodo naših življenjsko pomembnih nacionalnih interesov. Ironija zgodovine je, da je to svoje početje pred sodiščem opravičeval z nameni, da je želel le večjo povezanost nove Jugoslavije z zahodnimi zavezniki.

Ko danes vsestransko uveljavljena in konsolidirana Jugoslavija razvija z enakopravnih pozicij vse intenzivnejše odnose s svetom - v tem primeru z Veliko Britanijo (na-

šim zaveznikom v drugi svetovni vojni) - pa jih to moti, kot jih moti vsak uspeh in napredek v domovini sploh.

Razlog za tako 'obnašanje' je lahko le eden. Ves hrup, ki ga zganjajo o 'demokraciji', 'svobodi', 'usodi milega slovenskega naroda' in podobno, so le kulise, s katerimi pa ne morejo prikriti svojega besa zaradi izgubljenih izkoriščevalskih položajev, ki so jih v domovini imeli. Njihov interes je zgolj interes razlaščenega razreda.

To je vsebina njihove hrupne skrbi za 'blaginjo slovenskega naroda'.

L. S."

UREDNIKU 'DELA'

Naslednje pismo je 17. marca 1970 naslovil dr. Ljubo Sirc uredniku DELA Dragu Seligerju v Ljubljani:

"Gospod urednik,

Zelo mi je žal, da se je moralo DELO 27. februarja ponižati do tega, da je objavilo udbovski napad na mene. Upal sem, da so v Jugoslaviji, ali vsaj v Sloveniji, prenehali časi, ko je bilo mogoče vsakogar, ki Udbi ni bil všeč, neovirano klevetati. Sedaj vidim, da sem se v tem pogledu zmotil.

Predvsem demonstracij v Londonu nisem organiziral jaz. V Londonu od začetka januarja sploh nisem bil, na dan demonstracij, 22. februarja, pa sem se smučal v Glen-shee na Škotskem, kar vedo vsi novinarji, ki so mi tja telefonirali. Pač sem se pa potrudil, da kar največ ljudi obvestim o tem, kdo in kaj je gospod Ribičič

Seveda nisem tako nespameten, da bi trdil, da je g. Ribičič agent z Vzhoda ali prikrit stalinist. Dejal sem le, da je gospod Ribičič centralist in zato v Sloveniji osovražen in da predsednik Tito, gospod Kardelj in gospod Ribičič s svojo novo politiko 'revolucionarnega pritiska' zavirajo razmah svobodoljubnih sil med komunisti in drugod ter s tem nehote pripravljajo pot komunističnim reakcionarjem.

Trdil sem tudi, da je gospod Ribičič morilec. Od pobijanja partizanov na Štajerskem, zaradi katerega je bil izključen iz partije, pokola 12.000 slovenskih kmetov-do mobrincev, do insceniranih procesov proti Nagodetu, Furlanu in soobtožencem in Diehlu, Oswaldu in soobtožencem, pa do množičnega DKD, je bil gospod Mitja Ribičič povsod zraven. Kjerkoli se je pojavil, sta vladala smrt in

množično trpljenje. Da je ta obtožba resnična, vemo pač vsi, ki smo bili po vojni dovolj stari, da smo vedeli, kaj se godi okoli nas. Jaz sem to obtožbo tudi pripravljen dokazati pred vsakim dostojnim sodiščem.

Sramota je, da Jugoslavijo kjer koli predstavlja človek kova gospoda Ribičiča, še bolj nerodno je, da more predstavljati Slovence, ki se tako radi ponašamo s svojo kulturo in civilizacijo. Je vendar menda še kdo med slovenskimi komunističnimi voditelji, ki nima tako črne preteklosti.

V britanski javnosti obtožbe proti gospodu Ribičiču morda res niso naletele na pravi odmev. Razloga moreta biti dva: Velika večina Britancev si sploh ne more misliti, da bi se - v Jugoslaviji ali kjer koli drugje - kdo mogel obnašati tako divjaški, kot se je od 1945 do 1955 gospod Ribičič. Tisti pa, ki razmere poznajo, zmigujejo z rameni in pravijo, da v Jugoslaviji med voditelji ni kaj izbirati, ko imajo tako in tako vsi krvave roke. 'V generaciji voditeljev iz take metežne in nasilne preteklosti imajo pač vsi - kakor to tudi zveni strašno - neposredno kri na prstih,' mi je odgovoril časnikar, ki sem ga opozoril na preteklost gospoda Ribičiča.

Zato bi DELO, namesto da se z neresničnimi obtožbami zaletava vame, storilo precej boljše, če bi razkrinkalo psihopate med nami, tako da ne bi obtožbe, da smo divjaki, padale na nas vse, posebno seveda na komuniste.

Udbovski članek pogreva proti meni stare klevete iz stalinističnih časov, namreč da sem jay v 'najtežjih časih, takoj po vojni, ko smo se z vsemi silami borili za naše nacionalne meje, organiziral meščansko opozicijo ter vohunil v škodo naših življenjskih interesov'. Ko bi se le bili voditelji, ko je šlo za nacionalne meje, na mednarodnem področju borili nekoliko manj s tem, da so lizali pete Stalinu in se proti vsem drugim obnašali kot besneži. Še danes ne morejo odnehati s tem, da ne bi dostojnost in prijaznost do tujcev v tistem času blatili kot 'vohunstvo'. Sicer pa vsakdo lahko prebere mojo knjigo 'Nesmisel in smisel', da bo videl, kakšne neumnosti si je l. 1947 izmišljal gospod Ribičič, da bi me naredil za 'vohuna'.

Prosim Vas, nehajte se smešiti s tem, da uporabljate fraze o 'meščanstvu' in 'izkoriščanju'. Bil sem proti divjaštvu in zaplankanosti. Če je to meščanstvo, naj bom meščan. Mene besede ne motijo. Isto velja za izkoriščanje. Nekdanji 'izkoriščevalci' so živeli precej slabše kot današnji 'politični eksploatatorji'. Razlika je še v tem, da so nekdanji 'izkoriščevalci' delali in organizirali uspešna podjetja, današnji se pa v veliki meri ukvarjajo s preganjanjem soljudi kot gospod Ribičič.

Seveda ne pričakujem, da boste tole pismo objavili. Tako daleč, da bi bilo mogoče tistim, ki gospodu Ribičiču niso všeč, braniti se, še nismo prišli. Upajmo, da še bomo, saj bo to le vsem v korist.

S pozdravi

LJUBO SIRC.

MNOŽIČNI UMORI

Polemika v nedeljskem OBSERVERJU (gl. KT 370) se je nadaljevala. List sicer ni objavil novega Sirčevega pisma, toda je objavil pismo Črnogorca C. Vuletića iz Northamptona, ki je svedočil, da je pobegnil iz morišča pri Mariboru, kjer je bilo ustreljenih od 10. 000 do 12. 000 Črnogorcev. Dodal je, da je kot vojak rojalistične vojske sodeloval pri izkopu 532 trupel oseb iz Kolašina, ki so jih komunisti pobili 1941/42, preden je mesto spet padlo v rojalistične roke v maju 1942.

Na to pismo se je oglasil naš stari znanec in izvedenec za vprašanja vzhodne Evrope - Lajoš Lederer, po rodu iz Madžarske, ki redkokdaj zamudi priliko, da ne bi Observerjevih bravcev pital s kakšno nezanesljivo ali pol točno vestjo o dogajanjih pod komunisti. Tudi to pot je bil zvest sebi. Trdil je namreč, da so kolašinske žrtve padle v bojih med partizani in četnik(iz Italijani). Potem pravi, da je po vojni res bilo več partizanskih represalij, toda da nobena ni bila tako zlobna po značaju in številu kot tiste, ki so jih zagrešili Nemci in Italijani ter njihovi kolaboraterji. Potem se je skliceval na McLeana in navedel ustaške zločine.

Na to očitno zahajanje na stranpot, med ustaše, ki nimajo nič skupnega z Ribičičem, je spet odgovoril dr. Sirc. Ni bilo prostora za objavo dokaj dolgega pisma uredniku, a objavljeno je bilo pismo Staniše Vlahovića, ki ga je podpisal kot predsednik 'Aksijskega odbora za zaščito življenja in človeških pravic jugoslovanskih političnih beguncev' (iz Birminghama). Zapisal je, da kolašinske žrtve niso padle v boju ampak je šlo za masoven zločin, izvršen 6. in 7. januarja 1942, ko je bilo po bojih ustreljenih 375 krajevnih civilnih oseb ob reki Tara. Potem so komunisti ubili nekoga psa, ga pribili na kol in postavili na grobove z napisom 'To je grobišče psov'.

In s tem se je - kaže - polemika v OBSERVERJU končala. Omenil bi še pismo od 2. marca v DAILY TELEGRAPHU, podpisano od 13 zastopnikov posameznih vzhodnoevropskih skupin, ki sestavljajo 'European Liaison Group of Eastern and Central European Nations', kjer so protestirali proti Ribičičevemu obisku.

RIBIČIČ JE GOVORIL SLOVENSKO

Zaradi objektivnosti pa je treba zapisati, da je Mitja Ribičič govoril v slovenščini na sprejemu, ki so mu ga priredili tuji časnikarji v Londonu. Zdi se, da se je to zgodilo prvič v zgodovini, da je nek predstavnik jugoslovanske vlade na mednarodnem forumu govoril slovensko. Navzoči so se čudili, v kakšnem jeziku govori (pričakovali so kajpak govor v srbohrvaščini!). Nekdo jim je pojasnil, da so v tem jeziku morali pred mnogimi stoletji govoriti celo Nemci, kadar so se približali slovenskemu vojvodu v Karantaniji. No, Edvard Kardelj bi se gotovo odrezal z jugoslovansčino...

SLOVENSKO PREDSTAVNIŠTVO

V tržaški občinski odbor je bil izbran Dr. Rafko Dolhar, občinski svetovalec Slovenske skupnosti. Vodil bo odbor za socialno skrbstvo, ki je bil doslej pod vodstvom Dušana Hreščaka, svetovalca Italijanske socialistične stranke, ki je s tem prevzel vodstvo odbora za industrijske dejavnosti. Na Koroškem je Hanzej Ogris postal član koroškega deželnega zbora. V deželno komisijo (Furlanija-Julijska krajina) za kulturne dejavnosti je bil izvoljen pisatelj Alojz Rebula.

NESPOSOBNI ALI PREBRISANI?

VIZUMI MED AMERIKO IN JUGOSLAVIJO, PRIHAJANJE IN ODHAJANJE IZ JUGOSLAVIJE, ODŠKODNINA ZA ZAPLENJENO IMOVINO

S sporazumom, sklenjenim v Beogradu 4. aprila 1964. so odpravili pristojbine in takse na vizume, izdane ameriškim državljanom, ki potujejo v Jugoslavijo, in na vizume, izdane jugoslovanskim državljanom, ki potujejo v Ameriko. Besedilo dogovora, objavljenega v knjigi "U. S. Treaties and other International Agreements", je zares vredno branja.

Dne 30. decembra 1963 je Titovo zunanje ministrstvo predlagalo ameriški ambasadi v Beogradu, naj bi se odpravile takse na vse vize in pristojbine v potniškem prometu med obema državama, utemeljujoč predlog z običajnimi frazami o pospeševanju prijateljskih odnosov med obema narodoma.

Na to noto je ameriška ambasada v Beogradu odgovorila 27. marca 1964, da se s predlogom strinja, vendar pa opozarja Tita, da bi v okviru takega dogovora mogli imeti korist ljudje, ki Titovino za vedno zapustijo in se vselijo v Ameriko. Ameriška ambasada je bila mnenja, da tem osebam, za katere naj bi program pospeševanja prijateljskih odnosov ne veljal, ne kaže odpustiti običajne takse petindvajsetih dolarjev. Ta vsota je precejšnja za vseljence ali za njihove sorodnike, ki jo morajo plačati, ne pomeni pa nikakršne izgube za državo, ki sicer razkošno podpira razne diktature širom sveta. Na to noto je Titovo zunanje ministrstvo odgovorilo dne 4. aprila 1964, da se popolnoma strinja s to izjemo, in dogovor je bil sklenjen. Recipročnost pa komuniste ni skrbelo, ker se Amerikanci menda ne vseljujejo v Jugoslavijo. Obe državi imata pravico odpovedati dogovor z odpovednim rokom 1 leta.

Zanimiv je tudi dogovor med Ameriko in Jugoslavijo z dne 25. marca 1950. o prostem odhodu ameriških državljanov jugoslovanskega porekla iz Jugoslavije. Mnogim posvojenim Amerikancem, ki so prišli v Jugoslavijo na obisk, komunisti enostavno niso hoteli dovoliti, da bi se vrnil v Ameriko, ker so se bali, da bi le-ti tam pripovedovali o pravem obrazu komunistične tiranije. Ker se Amerika nerada bavi z intervencijami v prid svojim posvojenim državljanom, je enostavno v tisti dobi prepovedala potovanja v Jugoslavijo. Vendar je bilo dovolj pritiska od sorodnikov, da so se morali pobrigati za tiste, ki so obtičali v Titovem rajju. Po razgovoru s Srdjanom Prićem in Titom je poslanik Allen oblikoval noto, dati rano 23. maja 1960, v kateri je predlagal, naj bo sklenjeno, da vsi ameriški državljanji, ki pridejo v Jugoslavijo z ameriškimi potnimi listi, lahko tudi odidejo iz Jugoslavije. Nota vsebuje definicijo "ameriških državljanov jugoslovanskega porekla". To so osebe, ki so ali po rojstvu ali pa po posvojitvi smatrani od Amerike za ameriške državljane, ali pa jih lahko Jugoslavija smatra za jugoslovanske državljane. Tudi v tej noti je izjema, češ, da ne velja za tiste, ki pridejo v Jugoslavijo za stalno, ni pa povedano, kdo odloča o tem, če je človek prišel tja za stalno ali ne. Ta dogovor je Kardelj potrdil čez dva dni in s tem je bil sporazum sprejet. Od takrat imajo Amerikanci jugoslovanskega porekla mir in prosto pot nazaj v U. S. A.

Pridržek, predlagan od ameriške ambasade, naj bi se obravnavalo tiste Amerikance, ki pridejo v Jugoslavijo za stalno ali za daljši čas (po zadnjih podatkih od konzula v San Franciscu je to doba enega leta!), se vleče kot rdeča nit po vseh podobnih dokumentih in se v njem odraža že trdno zakoreninjena navada ameriškega zunanjega ministrstva, da se, če je le mogoče, izmakne dolžnosti ščititi interese posvojenih ameriških državljanov. Da bi tako postopanje ogrnilo v plašč zakonitosti, so celo pri zakonodajnih sejah zahtevali, naj bi posvojenim ameriškim državljanom, ki bivajo izven Amerike, kratkoma vzeli ameriško državljanstvo tako, da bodo ameriški konzuli rešeni dela z morebitnimi intervencijami. Res so ta predlog sprejeli v takozvani McCarranov zakon leta 1952, ameriške potne liste pa so potem izdajali za dobo treh let. Po tem je ameriški konzul odločil, ali ga bo podaljšal ali ne. Vendar se je to nekemu zazdelo le preneumno. Sorodnici ameriškega vrhovnega sodnika Brennana, ki je po rodu Nemka, so namreč tudi odvzeli ameriško državljanstvo, ker se je poročila v Koelnu in tam živela pri svojem možu. Dama pa se ni pustila kar tako ugnati in je tirala zadevo pred vrhovno sodišče. Na razpravi je zunanji minister, ki je branil zakon, propadel, sodišče je (seveda brez sodelovanja Brennana) razveljavilo zakon kot protiustaven v ostroumno izraženem mnenju slavnega sodnika Douglasa. Mnenje manjšine pa je jadikovalo, da je s to odločbo sodišča (v maju 1964) razveljavljenih brez števila podobnih pogodb, s katerimi je Amerika izdala tujim državam ljudi, ki so Ameriki prisegli državljansko zvestobo. Tudi klavzula poslanika Allena, v kateri je ponudil Titu oblast nad penzionisti, ki bi eventualno prišli za nekaj let v rodni kraj, je bila tako razveljavljena, in so ti ljudje zdaj upravičeni na zaščito Amerike, če bi se želeli vrniti nazaj v svobodni svet. Seveda pa kakšni tajni protokoli niso poznani, če kajpak obstojajo.

Končno se lahko še dotaknem sporazuma o povračilu škode, ki so jo utrpeli ameriški državljanji vsled neobrdanega komunističnega ropanja, zaplemb, razlastitev, nacionalizacij in vseh drugih oblik kraje. Videti je bilo namreč malo čudno, kako to, da vlada takšna prisrčnost med ameriško vlado in Titovimi komunisti, ko se je toliko ljudi pritoževalo nad tem, da so bili oropani. Na srečo za Tita so vsaj tisti molčali, ki jih je dal pobiti. Tako so za ohranitev videza

z velikimi fanfarami proglasili, da je bil 5. novembra 1964 sklenjen sporazum, po katerem bo Tito plačal iz denarjev, ki mu jih je imela poslati Amerika, cele tri milijone in pol dolarjev, in sicer v kapljicah po \$700.000 na leto. To naj bi bila 'odškodnina', vidite, saj je Tito vse plačal. Če pa prečitata pazljivo besedilo dogovora, takoj uvidite, da gre le za zaplembe, ki jih je naredil Tito po letu 1948, torej davno po tem, ko je že oropal vse, kar se je kje dalo, povrh, da spet velja samo za one Amerikance, ki se niso priselili v Ameriko iz Jugoslavije. Slednje je sicer zavito na tak mojstrski način kot tisti zakoni v Alabami, ki odrekajo zamorcem volilno pravico, ne da bi to bilo dejansko rečeno. Skratka, dejstvo je, da ni še noben jugoslovanski emigrant dobil ničesar na podlagi te pogodbe, in da je mogoče bila izplačana le kaka terjatev gotovih inozemskih industrijalcev, pa še samo takih, ki so komuniste podpirali. Po pripovedovanju znancev, ki so imeli opravka s komisijo za te terjatve, je ameriško zunanje ministrstvo naravnost s peno na ustih odganjalo jugoslovanske emigrante in ni niti hotelo posredovati pri iskanju katastrskih izpiskov o zaplenjeni zemlji, dasi je bila ta pravica jasno napisana v pogodbi, člen št. 4. Vse govoričenje o povračilu škode je le pesek v oči naivnežem.

TEŽA KRIŽA

V zapuščini škofa dr. Rožmana, ki je umrl 16. nov. 1959 v Ameriki, so našli osnutek za spomenico, ki naj bi bila izročena papežu Piju XII. V njej je pokojni škof Rožman razložil svoje stike z okupatorji med zadnjo vojno. Ta osnutek je služil poznejši spomenici v italijanščini. Besedilo je nedavno objavil Rev. France Dolinar, ki živi v Rimu.

Uvodoma je škof Rožman pojasnil potek in posledice okupacije Slovenije po treh okupatorjih, pojasnil množična izseljevanja in begunstvo, prepoved rabe slovenskega jezika v dveh področjih itd. Nato pride do zaključka:

"Edina, dobresedno edina avtoriteta, katera je ostala pokonci, je bila cerkvena avtoriteta, predvsem avtoriteta ljubljanskega škofa. Vsi politiki, katoliški, liberalni, socialistični, so me sklicevaje se na usmiljenje prosili, naj naredim kaj za pomaganje in reševanje naroda.

Italijani so bili sprva videti najmanj nečloveški. Čutil sem največji odpor pred uvedbo stikov z okupatorjem, tudi italijanskim. Zadnji jugoslovanski guverner Slovenije, Natlačen, ki je bil zelo dober katoličan, me je nasprotno rotil, naj to storim. 'Vsaj to moramo poskusiti, da bi iz italijanske cone napravili ozemlje, kamor bi se ljudje mogli zatekati.' 'Ali ste gotovi, da bom koristil slovenskemu narodu, če bom stopil v stik z italijanskimi oblastvi?', sem ga vprašal. 'Prav gotovo,' mi je odgovoril. Kakor sedaj vidim, je to bila zmota v ocenjanju: Italijani so se držali svoje linije za ravnanje, ne da bi jaz mogel tudi najmanj vplivati nanjo. Kakorkoli, tedaj sem stopil v stik z visokim komisarjem Graziolijem, ki je takrat in pozneje poskušal, da bi me imel ob strani na vsaki javni ceremoniji, toda niti on niti drugi italijanski oblastniki niso nikoli, ponovim: nikoli poslušali mojih nasvetov, usliševali mojih prošenj, in

nikoli nisem bil obveščen - ali pa sem bil obveščen na način, ki ni bil v skladu z resnico - o njihovih dejanjih in njihovih namenih.

Še v času, ko je bil na vladi general Badoglio, so Nemci iskali stikov z menoj. Nekega dne se mi je predstavil neki moj nekdanji sošolec z gimnazije, ki je bil višji častnik v nemški armadi. Ta me je v imenu nemškega vrhovnega poveljstva vprašal za moje mnenje o dogodkih. Rekel sem mu: 'Italija je na tem, da preneha z vojsko, katera pa je sicer tudi za vas izgubljena'. Kazal se je presenečenega in nevernega in mi je na dolgo govoril o nemškem rajhu kot nasledniku habsburške monarhije in organiziranem po vzgladu te monarhije. Jaz sem mu odgovoril: 'Ta monarhija, dragi moj, je mrtva za zmeraj. Kolo zgodovine se ne obrača nazaj. Sicer pa vi nimate ne namena ne mogočnosti, da bi vzpostavili kaj takega, kar bi bilo podobno tej monarhiji in je kakor si že bodi prepozno o tem govoriti.' Omenjeni oficir je še enkrat prišel k meni, tokrat s prošnjo, naj bi se sešel z generalom Rainerjem, ki je potem po 8. septembru postal komisar rajha za slovenska ozemlja, za tržaško in goriško provinco. (Op: Dr. Friedrich Rainer je bil Rožmanov rojak, do ma iz Celovca.) Rainerja sem nato videl na Bledu, govoril mi je z najbolj sladkimi toni o slovenski zedinjenosti in neodvisnosti. Odgovoril sem mu samo to: 'Vi tako govorite samo zaradi tega, ker se vam na bojiščih slabo godi. Mi ne verjamemo v noben vaš predlog.' Rekel sem in odšel. To je bil moj edini stik z nemško oblastjo.

Proti koncu vojne je potem prišel k meni generalni konzul (Op: prof. Salih Baljić, eden izmed vodilnih hrvaško orientiranih muslimanov v Bosni in Hercegovini), ki ga je tako imenovana Neodvisna hrvaška država imela v Ljubljani. Prinesel mi je Paveličevo poslanico. Pavelić me je vzpodbujal, naj okličem neodvisnost Slovenije in mi za ta primer obljubil svojo podporo pri Hitlerju. Odgovoril sem mu: 'Slovinci nočemo sprejeti neodvisnosti iz rok Hitlerja. Raje poginemo vsi. In če bi imeli Slovenci neodvisnost, bi odklonili sleherno pomoč, ki jo upa doseči Pavelić.' To je bil moj edini stik z ustaši."

PRIPRAVLJENO ZA MARČNI KT

19. februarja je okrožno javno tožilstvo v Zagrebu začasno prepovedalo razpečevanje časopisa GLAS KONCILA št. 4/174 od 22. feb. zaradi članka z naslovom 'Nikoli nismo izgubili zaupanja v Boga - kardinal Alojzij Stepinac nadškof zagrebški - 10 let od blažene smrti'. Tožilstvo trdi, da so v članku lažne trditve, ki vznemirjajo občane. Dejansko je šlo za ponatis iz OSSERVATORE ROMANO. Na nadškofijsko pritožbo je pristojno sodišče začasno prepoved izhajanja umaknilo in vrnilo zaplenjene izvode, toda stran s člankom o dr. Stepincu je bila odstranjena.

Koroški deželni glavar Hans Sima je koncem januarja takole obrazložil odklonitev dovoljenja Mohorjevi družbi za nakup vetrinjskega gradu: 'v zvezi s tiskanjem in razpečevanjem neobelogardistične literature in stiki med emigranti v Ameriki je obstojal upravičen sum, da bo do vetrinjski grad uporabljali tudi kot emigrantski, Jugoslaviji sovraženi center.' Dodal je, da je proti taki literaturi tudi sam in da nikakor ni voljan dati na preizkušnjo tako miru v lastni deželi kot tudi ne dobrih sosedskih odnosov s Slovenijo oziroma Jugoslavijo.

KULTURA IN OMIKA

Poroča
Spectator

POLITIČNE 'VEDE'

Lani je na univerzah v Jugoslaviji diplomiralo 31.189 študentov, od teh 9720 z izrednim študijem. Doktorski naslov je doseglo 194 strokovnjakov. Največ doktorov so univerze podelile leta 1965, ko je ta naslov doseglo 1000 kandidatov. Od takrat se število suče od 150 do 200 na leto. Razlog je verjetno v poostrenih kriterijih za pridobitev naslova. Glede lanskih diplomantov je zanimivo to, da so jih skoro polovico promovirale tri univerze v Srbiji - 14.000. V Sloveniji je bilo 2568 diplomantov. Če odštejemo fakultete za telesno vzgojo in umetniške akademije, je med diplomanti največ inženirjev tehnike (nekaj nad 3000 najmanj pa na fakultetah za politične vede - 131, kar ni čudno. Kaj naj bi človek počel s takimi političnimi 'vedami'?

Na Hrvaškem je okrog 800.000 učencev in študentov, od tega nekaj nad 600.000 učencev osnovnih šol. Hrvati so na napredek šolstva zelo ponosni in so bili zato precej prizadeti, ko so pri preučevanju rezultatov ankete o kulturni vzgoji v 95 (od 105) občinah hrvatske republike ugotovili, da iz leta v leto narašča število otrok, ki se izogibljejo obveznemu osnovnemu šolanju. Anketa je namreč pokazala, da v teh 95 občinah kar 13.000 otrok ne obiskuje šole. Zanimivo je, da se je starim, že znanim vzrokom pridružil še eden: starši odhajajo na delo v tujino, otroci pa obesijo šolo na klin.

Predsedniki akademij znanosti in umetnosti v Ljubljani, Zagrebu, Beogradu, Skopju in Sarajevu so sprejeli povabilo italijanske vlade, naj v maju obiščejo Italijo in se seznanijo s predstavniki italijanske znanstvene dejavnosti, s čemer bi se okrepilo sodelovanje med obema državama na tem polju. Aprila se bodo znanstveniki sestali na skupnem kolokviju o prazgodovini in zgodovini prebivalcev na obeh jadranskih obalah.

KNJIŽNI TRG

Edinega imena med plejado slovenske protireformacije, ki se ga še spominjam iz šolskih klopi poleg knezoškofa Tomaža Hrena, je pripovednik, poznan pod imenom Janez Svetokriški, doma iz okolice Vipave. Ime mi je ostalo v spominu zlasti zato, ker so učne knjige omenjale, da mu je bil v baročni gostobesednosti za vzor znameniti dunajski pridigar Abraham a Santa Clara. Tega imena ne bom nikoli pozabil. Do prihoda v Anglijo namreč, kjer imamo Davide in Rahele v dobrih krščanskih družinah, mi ni šlo v glavo, kako more steber katolištva na Avstrijskem z donečim italijanskim imenom Santa Clara, imeti judovsko ime. Na vse to sem se spomnil, ko sem bral poročilo, da je v marksistični in socialistični (če že ne rečem komunistični) Ljubljani v zbirki Kondor, ki skrbi za dela iz domače in svetovne literature, izšel izbor pridig iz priložnička Janeza Svetokriškega 'Sacrum promptuarium'. Sicer je res, da je bilo delo izdano, ker smatramo Svetokriškega

za začetnika slovenskega leposlovja, a vendar - v katoliški Ljubljani tega dela pred vojno niso izdali.

Izšla je prva knjiga - od štirih - Slovarja slovenskega književnega jezika, o čije porajanju sem že večkrat poročal. Cena knjige je 150 novih dinarjev odn. pet angleških funtov. Če naslednje knjige ne bodo dražje, bo slovar stal okroglo 25 funtov, kar je povprečen tedenski zaslužek angleškega delavca. Ne želim delati primerjave z zaslužki tukaj ali drugod na zahodu, omenim samo zato, da nekako prikažem, kako je delo, ki je tako velike važnosti za slovenski jezik, izven finančnega dometa navadnega Slovencea in njegove družine.

Slovar tujk Franceta Verbinca je bil tako popularen, da je bil razprodan v rekordnem času. Cankarjeva založba se je zato odločila za ponatis. Slovar obsega 772 strani in vsebuje skoraj 30.000 tujk, pojmov, citatov itd. Cena je bila 80 n. din.

Zavod za šolstvo S.R. Slovenije je začel izdajati revijo 'VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE'. Z njo želi zavod seznanjati javnost z delom pedagoške službe v Sloveniji, z vzgojno in izobraževalno problematiko in podobnim.

V Beogradu je izšla prva številka dvomesečnika IDEJE, študentske revije za družbena vprašanja. Prinašala bo razprave sotrudnikov iz cele Jugoslavije.

NAGRAJENI AVTORJI

Cankarjeva založba v Ljubljani je - verjetno po francoskem vzorcu - letos prvič podelila nagrade za dela, ki so izšla v njeni hiši: Dr. Marijan Britovšek za knjigo 'Revolucionarni in idejni preobrat med prvo svetovno vojno', dr. Boris Majer za delo 'Med znanostjo in metafiziko' in dr. Vladimir Pertot za knjigo 'Ekonomika mednarodne menjave v intervencionizmu'. Nagrade Mladinske knjige za lansko leto pa so prejeli: Ivo Zorman za roman 'V tem mesecu se osipa mak', Jože Snoj za pripoved 'Barabakos in kosi', Stanko Kotnik za knjigo 'Po domovih naših pisateljev', ter Lidija Osterc in Ive Šubic za ilustracije v več knjigah.

KULTURNI SPOMENIKI

Pred kratkim so končali obnavljanje prezbiterija prajske minoritske cerkve. Cerkev je bila porušena ob koncu vojne pri bombnem napadu na Ptuj. Dela je financiral slovenski republiški zavod za spomeniško varstvo. Ob proslavljanju 1900 letnice Ptuja so obnovili tudi številne druge kulturne spomenike in zgradbe kot na primer proštjsko cerkev, magistrat in obzidje prajskega gradu. Jugoslovanska poštna uprava je izdala za obletnico posebno znamko.

GLASBENI KOTIČEK

Na tekmovanju Evrovizije za najboljšo popevko Evrope, je Eva Sršen zasedla s pesmijo 'Dala ti bom cvet' predzadnje mesto. Niti pesem niti pevka nista odgovarjala nivoju tega tekmovanja.

Za srčno kapjo je v Ljubljani umrl 58 letni dirigent Demetrij Žebre. Kariero je pričel v ljubljanski Operi, nato je šel v Maribor, a se je 1958. leta spet vrnil v Ljubljano.

Od meseca do meseca:

Predsednik zvezne skupščine Milentije Popović je bil, po nasvetu svojih zdravnikov, od 9. do 19. marca v Londonu, kjer so ga pregledali londonski specialisti. Po vrnitvi v domovino so objavili, da bo po zdravniškem nasvetu ostal na dolgem bolezenskem dopustu.

SARAJLIČEV PADEC

Zaradi pesmi 'A kde sam - zna se', ki je bila objavljena v titograjski reviji OVDJE, je sarajevski pesnik Izet Sarajlić odstopil kot predsednik Zveze književnikov Bosne in Hercegovine ter bil izključen iz Zveze komunistov. Pesem je obsodil centralni komite ZK Črne gore že 20. februarja, sekretariat ZK Sarajeva en mesec pozneje in Zveza književnikov 27. marca. Pripisovali so ji informbirojske misli in so rekli, da nasprotuje idejam ZKJ. Sarajlić je za nikar te obtožbe in je izjavil, da je Rusija, o kateri je pisal, dežela oktobrske revolucije in Lenina, ne pa Stalina in ždanovstva.

MILOVAN DJILAS SPET TARČA

Milovan Djilas, ki ga jugoslovansko časopisje navadno sploh ne omenja, je bil 12. marca deležen pozornosti tednika KOMUNIST. Glasilo ZKJ je posredno odgovarjalo zapadnim časopisom, ki jih je skrbelo, ko je bil Djilasu koncem februarja odvzet potni list tik pred potovanjem v Ameriko. KOMUNIST se baha, da je lani 12 milijonov Jugoslovancev prekorščilo meje in da "ni mnogo dežel, kjer bi bil režim potovanj v inozemstvo tako liberalen kot je pri nas. Maloštevilne omejitve so striktno predpisane z zakonom. Zapuščanje države preprečuje samo, kadar tako zahtevajo interesi državne varnosti in interesi narodne obrambe, ali kadar gre za osebo, ki je s svojo aktivnostjo za časa bivanja v tujini povzročilo škodo mednarodnim ali drugim interesom Jugoslavije." Prav to so bili motivi, ki so vodili sekretariat za notranje zadeve mestne skupščine Beograda, ko je nedavno Milovanu Djilasu vzelo pravico na potovanje v tujino. Ta odločitev pa je takoj mobilizirala peresa v nekkih tujih časopisih, ki že od nekdaj prisegajo na Djilasa kot na zastavo antikomunizma in ga vedno znova poskušajo izvleči iz pozabe.

Toda razlogov za prepoved je bilo več kot dovolj, piše KOMUNIST. Morda bi jo bilo treba že preje uvesti, "kakor je običajno po celem svetu". Djilas je bil sicer oproščen dela kazni "zaradi izdajanja državnih tajnosti in povzročanja škode interesom in ugledu naše države", toda še vedno velja vzporedna kazen, ki prepoveduje nastopanje v občilih ali na javnih zborovanjih doma in v tujini. Toda Djilas je s svojimi izjavami, publikacijami in obnašanjem "spodkopaval interese in ugled Jugoslavije (med drugim tudi v knjigi 'Nepopolna družba', ki je izšla v tujini). Mera tolerance, katero je užival, je daleč preseгла črko zakona in odvzem potnega lista je v tem primeru mila pravna sankcija," piše KOMUNIST, ki je tako mimogrede vendarle omenil novo Djilasovo knjigo, ki so jo na zahodu zelo ugodno ocenili.

Medtem so odvzeli potni list tudi materi prof. Mihajla Mihajlova, ki je bil nedavno izpuščen iz zapora. Polici-

ja je pregledala vso njeno prtljago, ko je bila na tem, da z letalom zapusti Jugoslavijo na poti v Ameriko, kjer naj bi preživela leto dni pri svoji hčerki. Našli so in zaplenili dvoje pisem, ki ju je prof. Mihajlov pisal svojemu založniku in prijateljem. V pismih je profesor povedal svoje namene za bodoče. Beograjska dopisnica londonskega TIMESA je bila mnenja, v dolgem poročilu, da je odvzem potnega lista zelo drastična reprisalija za vsebino pisem

'VOHUNSTVO' V JUGOSLAVIJI

Tri 'vohune' so aretirali 10. marca v Beogradu. Prvi je Hans Rullman, beograjski dopisnik nemškega tednika DER SPIEGEL, ki je bil kolovodja s pestro preteklostjo. Že pred 11 leti je emigriral iz Zapadne Nemčije v Jugoslavijo, pred tem pa je bil baje v Vzhodni Nemčiji vmešan v tihotapljenje ljudi čez mejo. Pet let je živel v Ljubljani in delal v časopisnem podjetju DELO. Baje so nanj postali pozorni, ker je cele noči brskal po arhivih in si izpisoval podatke iz starih časopisov. Nato se je preselil v Beograd, kjer je po nekaterih poročilih v POLITIKI živel v izobilju in se izživljal v orgijah, po drugih poročilih v BORBI, ki je manj pod vplivom Jamesa Bonda 007, pa je živel skromno in se pridno udejstvoval kot dopisnik. Drugi 'vohun' je Hilmi Tací, dopisnik prištinske RILINDJE, ki je pred 20 leti pribežal iz Albanije in je kot skupščinski dopisnik baje imel vpogled tudi v dokumente, ki sicer niso objavljeni. Trejji 'vohun' je Jovan Trkulja, ki je bil vojaški uslužbenec in je delal v nekem projektantskem uradu. Kakšnega vohunjenja jih dolže in za katero državo, je zaenkrat še državna tajnost.

Zanimivo pa je v tej zvezi prebrati notico, ki jo je SPIEGEL 2. februarja objavil v rubriki Panorama in smo jo zadnjič na kratko omenili:

"Napačna fronta.

V Beogradu krožijo glasovi o vojaškem puču, ki da se pripravlja. V resnici so vodilni jugoslovanski generali, ki so se vsi šolali na sovjetskih vojnih akademijah, zahtevali od voditelja države Tita več politične in vojaške oblasti. S potuho sekretarja partijske organizacije v armadi, Ante Banine, in na vzpodbudo Miloša Šumonje, ki je bil odstavljen kot šef generalnega štaba v začetku januarja, so presenetili oficirji Tita malo pred njegovim odhodom v Afriko (predzadnje nedeljo) s sledečim spiskom zahtev: poveljstvo nad teritorialnimi enotami (1.2 milijona mož) naj preide od republik na generalštab; Jugoslavija naj kupi več orožja v Sovjetski zvezi; general armije Ivan Gošnjak, ki je 52 let star, naj bo rehabilitiran. Gošnjak je izgubil položaj obrambnega ministra leta 1967, ker je pripravil Jugoslavijo za napačno obrambo - na mejah proti Italiji in Grčiji namreč sto proti Sovjetski zvezi."

SPIEGEL se je zmotil pri Gošnjakovi starosti. Mož je v 62. letu. Jugoslovanski časopisi so zanikali, da bi bila Rullmannova aretacija zvezana s tem poročilom.

V zvezi s tem je vredno tudi omeniti pisanje upokojenega generala Jake Avšiča o nezadovoljstvu v vojski in njegovo zavzemanje za rabo narodnih jezikov v armadi. Jaka Avšič je pisal daljšo razpravo o tem za poslednjo ljubljansko izdajo HRVATSKEGA KNJIŽEVNEGA LISTA, katero ga je nato na partijski pritisk tiskarski kolektiv odklonil tiskati. Izvod te zadnje številke pa je prišel v London in Avšičev članek (z nekaj drugimi) je potem ponatisnila v ce-

loti NOVA HRVATSKA, ki jo periodično izdaja Jakša Kušan. Na podlagi tega ponatisa je potem komentiral - in povezal z drugimi informacijami - v manchesterskem GUARDIANU njegov sodelavec za komunistične zadeve Victor Zorza položaj v Jugoslaviji. Opozoril je na nezadovoljstvo v vojski, na številne politične težave v zadnjem letu in se vpraševal, kaj se bo zgodilo, ko bo Tito umrl. Opozoril je, da so kominformistični elementi v glavnem ostali nedotaknjeni in da spet dvigajo glave. Nobenega dvoma ni, da se jih Rusija še vedno poslužuje in da jih bo poskušala izrabiti v vsakem kritičnem trenutku. Za tak primer pa je seveda zanesljivost armade življenjskega pomena ne samo za režim in za Jugoslavijo ampak kajpak tudi za zapadni blok, ki bi bil globoko zadet, ako bi sovjetski agenti nekega dne potrkali na tržaška vrata.

SKUPNO EVROPSKO TRŽIŠČE IN JUGOSLAVIJA

Sporazum med Jugoslavijo in Evropskim trgovom so podpisali 19. marca v Bruslju in ne v Beogradu, kot so bili napovedali. V gospodarskem zboru zvezne skupščine je sporazum razložil Toma Granfil, član zveznega izvršnega sveta, ki je vodil vsa pogajanja in je sporazum podpisal. Poudaril je, da je sporazum nepreferencialen in ne škoduje ne jugoslovanskim stikom z drugimi evropskimi ekonomskimi skupnostmi ne prijateljskim neuvršenim in nerazvitim državam. Pohvalil se je, da je prvi sporazum, ki ga je Skupno tržišče kot celota sklenilo s tretjo državo. Olajšal bo izvoz jugoslovanske mlade govedine (baby beef), ker znižuje posebne uvozne devaščine, ki jih Skupno tržišče nalaga na uvoz kmetijskih pridelkov. Poleg tega bodo v medsebojni trgovini predčasno znižali carine, ki so bile dogovorjene v Kennedyjevi rundi pogajanj v GATTu v Ženevi.

JUGOSLOVANSKI DEFICIT Z NEMČIJO

Zahodno nemški minister gospodarstva dr. Karl Schiller je bil na tridnevem uradnem obisku v Jugoslaviji od 3. do 5. marca. Skupaj z njim je prispela še delegacija zahodnonemških gospodarstvenikov, ki so sodelovali pri zasedanju novo osnovanega mešanega odbora za gospodarsko, industrijsko in tehnično sodelovanje. Med drugimi je Schillerja sprejel tudi Tito.

Med pogovori, ki jih je Schiller imel s članom zv. izvršnega sveta Tomom Granfilom, so predvsem razpravljali, kako bi zmanjšali sedanji jugoslovanski deficit v plačilni bilanci z Zahodno Nemčijo. Zmenili so se, da ga bodo zmanjšali predvsem s povečanim jugoslovanskim izvozom v Zahodno Nemčijo. In Zahodna Nemčija je pristala, da bo ukinila vse omejitve na uvoz okoli 200 jugoslovanskih artiklov, predvsem tekstilnega blaga. Zahodna Nemčija je tudi obljubila, da bo podprla jugoslovanske napore za zboljšanje trgovine med Jugoslavijo in Evropskim skupnim tržiščem.

DELAVCI V ZAPADNI EVROPI IN DEVIZE

Trenutno je v državah Zapadne Evrope zaposlenih okoli pol milijona jugoslovanskih državljanov, a to število stalno narašča, dasi si podatki iz jugoslovanskih virov čisto nasprotujejo in se je težko zanesti na točne številke. Vendar računajo, da je v Nemčiji blizu 300.000 delavcev. To je narodnostno druga najmočnejša skupina - pred njimi

so samo Italijani, za njimi pa Turki, Grki in Španci. Zapadnoevropske države še vedno iščejo delovno silo v Jugoslaviji - trenutno do 170.000 ljudi. Predvidevajo, da se bo še leto tako zaposlilo okrog 120.000 ljudi.

Gospodarski pomen teh sezonskih delavcev je za Jugoslavijo velikega pomena. Leta 1966 so delavci poslali domov 123 milijonov dolarjev, leto pozneje že 165 milijonov, lani pa so številke že presegle 250 milijonov dolarjev. To je toliko, da uradni viri trdijo, da te 'delavske' devize le malo zaostajajo za dotokom deviz od inozemskih turistov.

DOLGOROČNI RAZVOJ SLOVENIJE

Predsednik izvršnega sveta Slovenije Stane Kavčič je na seji sveta 23. marca razložil resolucijo o dolgoročnem gospodarskem in političnem razvoju Slovenije. Dejal je, da bo leta 1985 družbeni produkt po prebivalcu znašal okoli tri tisoč dolarjev ali skoraj trikrat toliko kot sedaj, ko znaša 1.030 dolarjev.

Predvideva se, da se bo do takrat prebivalstvo Slovenije zvišalo na 1.930.000 prebivalcev, od katerih bo samo 15% živelo od poljedelstva. Zelo se bosta razvili industrija in tercijalne dejavnosti. Industrijska proizvodnja se bo povečala 2.5 do trikrat. Poskušalo se bo doseči, da bodo otroci pričeli hoditi v šolo s petim letom in da bo okoli 70% vseh otrok dokončalo srednjo šolo. Okrog 20% jih bo nadaljevalo pouk v višjih šolah.

Ta koncept dolgoročnega razvoja Slovenije se sedaj dan na javno razpravo, a resolucija o dolgoročnem gospodarskem in političnem razvoju bo sprejeta enkrat prihodnjo spomlad.

\$380 NAD POVPREČJEM

Narodni dohodek na prebivalca na leto je po republikah sledeč:

Slovenija	\$1030
Hrvatska	\$ 740
Jugosl. povprečje	\$ 650
Srbija	\$ 520
Makedonija	\$ 420
Bosna-Hercegovina	\$ 360
Črna gora	\$ 300
Kosovo	\$ 200

Ti podatki se seveda nanašajo na nacionalni dohodek pred odtegnitvijo davkov in ostalih dajatev, ki so kajpak v Sloveniji prav tako največje.

PRISTANIŠKE TEŽAVE

V Koprju so na Veliki petek stavkali pristaniški delavci, medtem ko je 12 ladij čakalo na razkladanje. Stavka se je pričela že 26. marca, a naslednjega dne so delavci zborovali na trgu v Koprju. Pritoževali so se zaradi slabega zaslužka in posebno še zaradi tega, ker jim niso izplačali obljubljenih razlik v obračunavanju dohodka. Po prerekanju in razpravljanju s predstavniki pristanišča in družbenopolitičnih organizacij, ki je trajalo pozno v noč, so se v soboto delavci vrnili na delo, a v Ljubljano so poslali delegacijo, ki naj bi predsednika slovenskega izvršnega sveta Staneta Kavčiča obvestila o težavah v pristanišču. Za gradnjo pristanišča, ki se naglo širi, si je pristaniško podjetje nakopalo velike dolgove, od katerih so nekateri

kratkoročni. Visoke obresti in odplačevanje posojil žre denar, ki ga je treba pritrirati pri plačah delavcev.

PRIMERJAVA S HOLANDIJO

Slovenski strokovnjaki za stanovanjsko gospodarstvo so obiskali več zahodno evropskih držav, da primerjajo njihove izkušnje v gradnji stanovanj s slovenskimi. Ugotovili so, da na primer zgradi stavbno podjetje ERA na Holandskem s 450 delavci približno 2300 stanovanj na leto in da je porabljenih 400 delovnih ur za eno stanovanje. V Ljubljani zgrade letno enako število stanovanj, toda za njihovo gradnjo potrebujejo skoro 3000 delavcev in 2200 delovnih ur za eno stanovanje.

MEJNI PREHODI IN CARINA

Lani so na prehodu v Sežani, na slovensko-italijanski meji, našteali kar 5, 639. 000 osebnih avtomobilov in 14.700 avtobusov, ki so prešli mejo. Številka se zdi človeku, ki ne pozna tega vprašanja, izredno visoka. A kdorkoli je kdaj opazoval ta promet ob weekendih, se bo strinjal s točnostjo navedbe. Tak promet kajpak onemogoča striktno pregledovanje in carinjenje prtljage, a je kljub temu dokaj pogost pojav, ko prehodniki nimajo dovolj denarja, da bi plačali carino. Zapisanih je kar preko 58 tisoč dolžnikov, od katerih sta dobri dve tretjini s področij Banata, Vojvodine in Pomoravja, torej iz Srbije.

KOMPASOVO GOSPODARJENJE

Od vsega tujskega prometa odpade na Slovenijo 83 milijonov dolarjev deviz. Toda več kot tretjina teh, 31 milijonov, odpade na turistično podjetje Kompas, ki v lastnih hotelih razpolaga s 589 posteljami, v katerih je bilo lani 64. 000 prenočitev.

SLOVENSKO ZLATARSTVO

Nerentabilnost manjših podjetij često narekuje združitev v eno podjetje, čeprav ima po drugi strani to slabo posledico, da lahko pride do monopolskih teženj, ker ni potem na tržišču prave konkurence, ki gotovo v veliki meri vpliva na kvaliteto in ceno proizvodov. Tri slovenske zlatarne - Zlatarna Celje, Atelje za zlatarstvo v Ljubljani in Zlatarna Trbovlje - so sklenile združitev v novo skupno podjetje z imenom Zlatarna Celje, v katerem bo zaposlenih blizu 300 delavcev.

RUDNIŠKA NESREČA

Eksplozija metana v rudniku Breza blizu Sarajeva je 14. marca na mestu ubila 49 rudarjev, eden pa je kasneje umrl v bolnišnici. Komisija je ugotovila, da je eksplozijo povzročila nemarnost. Proti dvema delovodjema se je pričela sodna preiskava. Znano je bilo, da je jama 'Sretno' metanska, toda poseben ventilator, ki bi preprečil koncentracijo plina, med nočnim posadom ni bil vključen. Ko je jutranji posad prišel na delo, se je nabrani plin vžgal iz do slej neznanih vzrokov, ki jih bodo še raziskali.

Ob robu

26. aprila bo v Dolenjskih Toplicah shod 'vseh nekdanjih aktivistov OF' v okviru proslave 25-letnice osvoboditve in dokončne likvidacije Osvobodilne Fronte, kot so si jo zamišljali vsi razen komunistov. Po 25 letih bi komunistom prišlo prav, ako bi lahko znova spravili vse pod svojo marelo in jih morda kasneje še enkrat prevarali. S tem namenom so ukazali izvršnemu odboru tkzv. republiške konference Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije, da "končno evidentira" vse nekdanje aktiviste OF. Kako točno bo to evidentiranje, bo seveda manj važno od name-na, da se zvabi h koritu vse, ki smatrajo, da so bili potisnjeni v stran ali so morda postali s svojim preodkritim mnenjem režimu neprijetni.

"Pozivamo vse organizacije SZDL, da takoj pristopijo k urejanju spiskov aktivistov OF, da poiščejo pozabljene aktiviste ter obenem pregledajo, v kakšnem položaju živijo. Zlasti je treba poskrbeti za njihov socialni položaj in po potrebi poskrbeti za družbeno priznanja za njihovo aktivistično delo," je rečeno v proglasu izvršnega odbora. "Priporočamo organizacijam SZDL, da poskrbijo za udeležbo in omogočijo prevoz vseh nekdanjih aktivistov OF na zborovanja v Dolenjskih Toplicah.

V tem grmu tiči zajec. Žejne bodo napojili, lačne nasitili in nečimrno potrepljali po ramenih. Frčala bodo gesla in ljudstvo bo skandiralo "Tito, Tito, ljubčica bela". Potem bo spregovoril ljudski tribun in jim povedal, kako sijajno so se odrezali pred 25 leti, ko so se pustili ujeti na komunistične limanice. "Res je", da so bile storjene tu in tam "napake", toda v Sloveniji in Jugoslaviji obstoja danes sistem, ki mu ga ni para na svetu, "Res je", da so sem pa tja koga ubili, zaprli in mučili in kak časopis prepovedali ali zaplenili, toda - bože moj - to se vendar dogaja tudi drugod po svetu... Pomanjkanje politične demokracije v Španiji ali v Grčiji je docela nekaj drugega kot pomanjkanje politične demokracije v Jugoslaviji. To je v interesu samih aktivistov OF. Kaj bi vendar bilo, če bi še drugi sedeli pri koritu! Še medalj in spomenic bi utegnili zmanjkati...

Pozno v noč 26. aprila bodo "aktivisti" prepevali junaške pesmi in pripovedovali vnucom zgodbe o šestih - ali jih je morda bilo sedem? - ofenzivah. Potem se bodo bivši (če sploh!) člani SNOS, AFŽ, SKOJ, ZMS, NZ, DE, NOO, itd. srečno vrnili na svoje domove, hvaležni avantgardi delavskega razreda, da se jih je spet enkrat spomnila.

Smrt fašizmu - svoboda narodu!... Še en čevapčić, tovariš?

IVAN STANIČ

Lev Detela METAELEMENT Pesmi

PRAVKAR IZŠLO :

Knjigo dobite: Lev Detela, 2284 Untersiebenbrunn Nr. 119, Avstrija. - Mohorjeva knjigarna v Celovcu (Viktringer Ring 26). - Katoliška knjigarna v Gorici (Piazza Vittoria 11). - Tržaška knjigarna (Via S. Francesco 20). - H. Pribac, 20 Gatty Pl., Scullin, A. C. T. 2614 Avstralija. - Pika Print Ltd. 76 Graeme Road, Enfield, Middx., Anglija.

Cena:

Avstrija Sch 20.-
Anglija 8s 4d
Italija Lt 500.-
Drugod \$ 1.00

UREDNIKU KLICA TRIGLAVA

Rad bi odgovoril na dva dopisa v vašem listu (KT 370) ki se nanašata na moje pripombe h Torontskemu kongresu HSS (KT 368).

Na pismo g. Paukovića odgovarjam, da me je nekaj prijatelj, ki so prisostvovali temu kongresu, pismeno in ustmeno obvestilo o delu na njem, tako da sem si lahko na osnovi tega napravil zaključke, ki sem jih objavil.

Na dopis 'Po Torontskem kongresu', ki ga je napisal g. Pauković, toda ga ni podpisal, odgovarjam:

G. Pauković se ne more izgovarjati za neresnice, ki jih je napisal, saj je prebral mojo knjigo "Prošlost, sadašnjost i budućnost hrvatskog naroda", v kateri sem na kratko objavil svoje stališče in delo tako do diktature kralja Aleksandra kot do politike pok. D. Mihailovića.

Lepo bi bilo, če ne bi bilo slabo, kakor je g. Pauković mene obsodil za D. Mihailovića, ne pa Dr. J. Krnjevića. To dejstvo, in pa dejstvo, da se je skliceval na ustaško-komunistične laži proti meni, kažejo najbolje na njegov značaj kot človeka. V tem vprašanju je uperil ost name, ki sem v tem pogledu čist kot sonce, ne pa proti Dr. Krnjeviću, ki v tem oziru nosi polno odgovornost. Preko svoje odgovornosti, saj sem bil samo pomočnik ministra, sem odločno zahteval od Dr. Krnjevića, prvega podpredsednika vlade, da sproži v vladi vprašanje politike svojega kolege D. Mihailovića, ministra za vojsko. Namesto da bi to storil, je prekinil odnose z mano, češ da sem, kot je to rekel pok. Dr. M. Martinoviću, izvršil nanj 'najoštriji hršum'. To se je zgodilo 12. decembra 1942.

G. Pauković se je, v pomanjkanju kakršnih koli argumentov do mojega načelnega stališča proti današnji politični liniji Dr. Krnjevića, poslužil trditve S. Stankovića, da sem s svojim napadom na Krnjevića postal politični mrlič. Pauković in njemu slični bi želeli prav to, toda, ako Bog da, bodo še mnogo tega slišali od mene. S. Stanković je zato objavil svojo 'prerokbo' o meni, da bi se priliznil Dr. Krnjeviću, ker sta on in njegov pobratim v Muenchenu prišla do zaključka, da je to zanju dobra špekulacija, ker da bo Krnjević kot 'angleški človek' bodoči predsednik jugoslovanske vlade, Stanković pa kot 'ameriški človek' minister za zunanje zadeve. Medtem pa je Stanković postal politični mrlič.

Slika Paukovićevega dela in obnašanja od taborišča v Avstriji preko Coventryja, Belgije, Muenchena, Kanade in New Yorka je takšna, da ga ta povsem diskvalificira za nekega tajnika Akcijskega odbora HSS. To pot bom objavil samo eno iz tega obilnega materiala: Pomladi 1965 mi je Pauković ponujal sodelovanje proti Krnjeviću, zdaj ga je pa Krnjević odredil za svojega branilca. Če bo g. Pauković odgovoril in skušal to zanikati, bom zadevo v celoti objavil.

ILIJA JUKIĆ.

* Članek, ki ga ima g. Jukić mislih, je prišel od posebnega dopisnika v Kanadi. Urednik.

Zveza komunistov Slovenije, ki ji je narod in njegova homogenost deveta briga, če je na tehtnici njena dogmatična in zastarela ideologija. Vse dokler bodo slovenski komunisti zanemarjali glas vseh tistih Slovencev doma in v tujini, ki se ne strinjajo z marksizmom, so pa kljub temu zavedni Slovenci in spadajo k narodu, ne bo enotnosti slovenskega naroda, tujci pa bodo, kot že stoletja, pobirali dividende. Kdaj se bo to končalo?

Kdo ve, morda pa moti slovenske socialiste na Koroškem tistih 12.000 domobrancev, ki so bili leta 1945, vrnjeni z Vetrinjskega polja v Slovenijo in so jih partizani pobili pod pretvezo, da so bili izdajalci. Tej bajki pa že davno noben objektivni zgodovinar več ne verjame. Morda se bojijo, da bi se njihov duh vrnil v Vetrinjski grad in cerkev ter potrkal na zavedno partizansko vest? V tem gradu in cerkvi so slovenski begunci, ki so ušli smrti, preživeli najbolj žalostne dni svojega življenja v joku in molitvi, medtem ko so njihovi očertje, možje, bratje in sinovi - do mobranci padali pod komunističnimi streli v Sloveniji samo zato, ker niso prisegli na teror in nasilje.

Slovenci v svetu se resno sprašujemo, kako dolgo bo še ZKS vodila tako diskriminacijsko in nerealno politiko, ki bi bila še nekako opravičljiva, če bi veljala le politični emigraciji, toda ZKS jo hoče vsiliti tudi svojim somišljenikom v zamejstvu. Videti je, da še ni prišla do spoznanja, kako malo se je destalinizacija v domovini dotaknila njenih sopotnikov izven nje. Če ZKS že smatra, da je edini pravoverni zastopnik slovenskega naroda, potem naj ne pozabi, da ni narod le peščica članov Zveze komunistov in njenih simpatizerjev, ampak da so narod tudi tisti, ki imajo svoj lastni politični in svetovni nazor. Če ji je res za narod in njegov obstoj, potem naj povabi tudi svoje somišljenike v inozemstvu za enoten nastop Slovencev, namesto da neti razbijaštvo in razkol na račun neke plesnive ideje. Papež Janez XXIII. bi rekel, da so "ljudje dobre volje danes nadvse potrebni človeštvu", mi pa pravimo, da so "ljudje dobre volje danes nadvse potrebni slovenskemu narodu."

KLIC TRIGLAVA

Do nove oblike KLICA TRIGLAVA je moralo priti slejkoprej, ker britanske papirnice že prehajajo z imperialnih mer na metrske in torej tudi na kontinentalne DIN.

Tako je zaloga papirja, ovojnic, masterjev in sličnega določila tudi Klicov prehod na A4 velikost s to številko. Dasi bo KT imel odslej običajno 16 strani, naročniki ne bodo v ničemer prikrajšani, ker bodo zaradi opustitve naslovne ovojne strani in večjega števila vrstic na vsaki strani prejeli isto količino snovi kot doslej. To pa je obenem tudi preprečilo dvig cene listu, do katere bi zaradi običajne dvakratne podražitve papirja na leto že zdaj moralo priti. Tako še vedno lahko s ponosom rečemo, da smo zvišali naročniko Klica Triglava v vseh 22. letih njegovega izhajanja samo enkrat, kar je spričo narave lista, omejenega tržišča in odsotnosti vsakih subvencij, gotovo nekaj edinstvenega.

UREDNIŠTVO.

HOTEL BLED

RIM ITALIJA

VIA S. CROCE IN GERUSALEMME 40

ROMA

(Telefon 777-102)

Lastnik: VINKO A. LEVSTIK

HOTEL BLED

Roma - Via S. Croce in Gerusalemme 40

Tel. 777-102

HOTEL DANIELA

Roma - Via L. Luzzatti 31

Tel. 750-587

OBIŠČITE NAS - OBIŠČITE NAS - OBIŠČITE NAS

KLIC TRIGLAVA

Uredništvo: 76 GRAEME ROAD ENFIELD MIDDX Tel.: ENField 5097

Uprava: BM / TRIGLAV LONDON W.C.I.

KLIC TRIGLAVA je politično neodvisen list, ki izhaja enkrat na mesec. Izdaja ga *SLOVENSKA PRAVDA*, združenje svobodnih in demokratičnih Slovencev. Njeno mnenje predstavljajo le članki, ki so podpisani od izvršnega odbora. Urejuje Dušan Pleničar.

Enoletna naročnina:

Anglija: 1.10.0

Argentina: 650.- (1300.-)

Avstralija: \$A 4 (\$A 7)

Avstrija: 50.-

Finska: 13.-

Francija: 15.-

Italija: 2500.-

J. Afrika: 4.- (R 7)

Kanada: 5.00 (\$ 8.50)

Nemčija: 16.-

Švedska: 20.-

Urugvaj: 60.- (120.-)

U.S.A.: 5.00 (\$ 8.50)

Naročnina za letalsko dostavo je navedena v oklepajih.

Poverjeniki:

Avstralija: Pavla Miladinović, 12 Oxford Road, Ingleburn, N.S.W.

Italija: Saša Rudolf, Via Verniellis 24, Trieste 316

Južna Amerika: Franc Oblak, Mendoza 5663, Buenos Aires, Argentina

Sev. Amerika: Tine Kremžar, 11047 - 110 St., Edmonton, Alta., Kanada